

ร่วมสร้าง

หลักนิติธรรม

เพื่ออนาคตไทย

ที่ยั่งยืน

รายงานสรุปสาระสำคัญจาก
The Rule of Law Forum #1-2

ร่วมสร้าง
หลักนิติธรรม
เพื่ออนาคตไทย
ที่ยั่งยืน

รายงานสรุปสาระสำคัญจาก
The Rule of Law Forum #1-2

คำนำ

หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นหลักการพื้นฐานของสังคมที่ปกครองภายใต้กฎหมาย ซึ่งนานาอารยประเทศได้ยึดถือไว้อย่างเคร่งครัด ประเทศไทยได้รับแนวคิดเรื่องหลักนิติธรรม มาช้านานและมีการระบุไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในหลายมาตรา นอกจากนี้หลักนิติธรรมยังได้รับการรับรองไว้เป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับโลก (SDGs) ในเป้าหมายที่ 16 ซึ่งประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องร่วมบรรลุเป้าหมายดังกล่าวภายในปี 2573

อย่างไรก็ดี จากผลการประเมินสถานการณ์หลักนิติธรรมในช่วงปี 2558-2566 ที่ผ่านมา โดย World Justice Project (WJP) พบว่า ประเทศไทยเคยได้คะแนนสูงสุดเมื่อปี 2558 อยู่ที่ 0.52 คะแนน จากคะแนนเต็ม 1 คะแนน ขณะที่ในปี 2566 ได้ 0.49 คะแนน จัดอยู่ในอันดับที่ 82 จาก 142 ประเทศทั่วโลก นับว่าตกต่ำที่สุดนับตั้งแต่เข้าสู่การสำรวจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังมีอีกหลายมิติที่ต้องเร่งพัฒนา

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) ตระหนักว่าการขับเคลื่อนหลักนิติธรรม ให้เข้มแข็งได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นับเป็นความท้าทายที่ต้องอาศัยทุกองคาพยพของสังคม พร้อมทั้งบริบทสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จึงได้มุ่งสื่อสารผ่านเวทีสาธารณะด้านหลักนิติธรรม (The Rule of Law Forum) โดยในปี 2567 นี้ ได้จัดเวทีขับเคลื่อนหลักนิติธรรมในระดับประเทศแล้ว 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2567 และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2567 เพื่อเป็นพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ออกแบบ และแก้ไขหลักนิติธรรม

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อบันทึกสาระสำคัญและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากเวทีสาธารณะดังกล่าว ซึ่ง TIJ ในฐานะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะเป็นประโยชน์ทั้งในแง่ของการสร้างความรู้ความเข้าใจ เป็นแรงบันดาลใจ และนำไปสู่การต่อยอดเป็นยุทธศาสตร์และกรอบการทำงานในการขับเคลื่อนหลักนิติธรรมอย่างเป็นรูปธรรมร่วมกันในระยะต่อไป

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

สารบัญ

01

ส่วนที่ 1:

TIJ กับบทบาทในการขับเคลื่อนหลักนิติธรรม

4

02

ส่วนที่ 2:

TIJ กับการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อน
หลักนิติธรรมผ่านเวทีสาธารณะ
(THE RULE OF LAW FORUM) ในปี 2567

8

2-1 ลงทุนสร้างหลักนิติธรรมเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน

10

การฟื้นฟูหลักนิติธรรม วาระแห่งชาติของไทย

12

หลักนิติธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

14

หลักนิติธรรม หลักประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล

15

หลักนิติธรรมกับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

16

หลักนิติธรรมกับการส่งเสริม

19

และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน

การเสริมสร้างหลักนิติธรรมเพื่อธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง

20

2-2 ปฏิรูปหลักนิติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

22

เปลี่ยนจากนามธรรม สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมหลักนิติธรรม

23

การพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐสู่การสร้างรัฐบาลโปร่งใส

27

การปฏิรูปกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกการประกอบธุรกิจ

33

ของประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

35

03

ส่วนที่ 3:

ก้าวต่อไปของการขับเคลื่อนหลักนิติธรรม
โดยภาคประชาชน (CIVIC MOVEMENT)

38

TIJ กับบทบาทในการขับเคลื่อนหลักนิติธรรม

นับตั้งแต่ปี 2556 ก่อนที่เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษจะสิ้นสุดลง ประเทศไทยโดยการนำของ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ในฐานะทูตสันถวไมตรีด้านหลักนิติธรรมสำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันเรื่องหลักนิติธรรมให้บรรจุไว้เป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน แห่งสหประชาชาติ ที่จะใช้ตั้งแต่ปี 2558-2573

01

ความพยายามดังกล่าวริเริ่มผ่านเวทีการประชุมเสวนาระดับนานาชาติว่าด้วยหลักนิติธรรม (The Bangkok Dialogue on the Rule of Law) เวทีการประชุมครั้งแรกในประเทศไทยที่สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยได้รับความร่วมมือจากกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงการต่างประเทศ

ในฐานะองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ในการ **“เป็นผู้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงด้านการยกระดับกระบวนการยุติธรรมและเชื่อมโยงหลักนิติธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย อาเซียน และระดับสากล”** และในฐานะสมาชิกของสถาบันเครือข่ายแผนงานสหประชาชาติด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (UN-PNI) แห่งแรกและแห่งเดียวของอาเซียน TIJ ได้ร่วมกับ Institute for Global Law and Policy (IGLP) แห่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด พัฒนาหลักสูตรอบรมสำหรับผู้บริหารด้านหลักนิติธรรมและการพัฒนา (The TIJ Executive Program on the Rule of Law and Development: RoLD Program) เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เข้าใจและสามารถนำหลักนิติธรรมไปปฏิบัติใช้ได้จริง

นอกจากนี้ ยังได้จัด **“เวทีสาธารณะว่าด้วยหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน”** ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี 2560 เพื่อสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการนำหลักนิติธรรมไปใช้ในทางปฏิบัติในภาคส่วนต่าง ๆ และเพื่อให้เกิดความรับรู้ความเข้าใจในการนำหลักนิติธรรมไปปรับใช้ในวงกว้างต่อไป

เวทีสาธารณะว่าด้วยหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2560

งานนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรมแห่งอาเซียน 2566 : หลักนิติธรรม ข้อมูล และอนาคตของระบบยุติธรรม จัดขึ้นระหว่างวันที่ 16-18 สิงหาคม 2566

เวทีสาธารณะดังกล่าวจัดขึ้นต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันล่าสุด จากสถานการณ์หลักนิติธรรมที่ตกต่ำทั่วโลก TIJ จึงได้ผสมผสานความร่วมมือกับ WJP จัด **“งานนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรมแห่งอาเซียน 2566”** หรือ ASEAN Justice Innovation 2023 ในหัวข้อ **“หลักนิติธรรม ข้อมูล และอนาคตของระบบยุติธรรมในอาเซียน”** เพื่อเรียนรู้แง่มุมต่าง ๆ ของสถานการณ์หลักนิติธรรมในประเทศไทย และร่วมหารือถึงแนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์ในการปรับปรุงคะแนนหลักนิติธรรม รวมทั้งเพื่อส่งสัญญาณให้ประเทศในภูมิภาคอาเซียนเห็นความสำคัญในการเสริมสร้างหลักนิติธรรมและร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนา นวัตกรรมเพื่อความยุติธรรมในระดับภูมิภาค

เวทีสาธารณะ
ว่าด้วย
หลักนิติธรรม
และการพัฒนา
ที่ยั่งยืน
ระหว่างปี

2560
-
2565

2560

ครั้งที่ 1

11 มกราคม 2560

“การส่งเสริมหลักนิติธรรม
อย่างบูรณาการเพื่อขับเคลื่อน
วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน 2573”

ครั้งที่ 2

22 กุมภาพันธ์ 2560

“หลักนิติธรรมกับการพัฒนา
ระหว่างประเทศ สิทธิมนุษยชน
และการพัฒนาชุมชน”

ครั้งที่ 3

17 กรกฎาคม 2560

“หลักนิติธรรมกับการพัฒนา
อย่างยั่งยืน โดยศึกษาแนว
พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9”

2561

ครั้งที่ 4

12 มกราคม 2561

“ผสานมุมมองหลักนิติธรรม
จากสากลสู่การพัฒนาในภูมิภาค”

ครั้งที่ 5

5 มีนาคม 2561

“การพัฒนาอย่างยั่งยืน
การป้องกันอาชญากรรม
และสังคมที่สงบสุข”

ครั้งที่ 6

24 กรกฎาคม 2561

“แนวทางใหม่เพื่อสร้างสรรค์
ความเป็นธรรมด้วยหลักนิติธรรม”

2562

ครั้งที่ 7

11 มกราคม 2562

“นวัตกรรมและเทคโนโลยี
เพื่อความยุติธรรม”

ครั้งที่ 8

23 สิงหาคม 2562

“สานพลังมนุษยธรรม...
สร้างสรรค์ความยุติธรรม”

2564

ครั้งที่ 9

11 มิถุนายน 2564

“The International Virtual
Forum: Resilient Leadership
in Practice”

ครั้งที่ 10

2 ธันวาคม 2564

“Resilient Leaders in Action”

2565

ครั้งที่ 11

17 มิถุนายน 2565

“มุ่งมั่นฟันฝ่าอนาคต:
กำหนดนิยามความยุติธรรม
บนโลกดิจิทัล”

ครั้งที่ 12

3 สิงหาคม 2565

เวทีสาธารณะเพื่อนำเสนอ
ผลการดำเนินโครงการ
ส่งเสริมความยุติธรรม
ที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง
ภายใต้หลักสูตร iCPCJ

ครั้งที่ 13

28 ตุลาคม 2565

“กระบวนการที่ยืดประชาชน
เป็นศูนย์กลางเพื่อนาคต
แห่งความยุติธรรมที่ยั่งยืน”

2566

งานนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม
แห่งอาเซียน “หลักนิติธรรม
ข้อมูล และอนาคตของระบบ
ยุติธรรมในอาเซียน”

ระหว่างวันที่ 16-18 สิงหาคม
2566

TIJ

กับการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อน หลักนิติธรรมผ่านเวทีสาธารณะ (THE RULE OF LAW FORUM) ในปี 2567

แม้การขับเคลื่อนหลักนิติธรรมในประเทศไทยจะมีได้เริ่มจากศูนย์ แต่ถือว่ายังไม่สามารถทำให้หลักนิติธรรมเปล่งศักยภาพได้อย่างที่ควร ดังนั้น เมื่อรัฐบาลชุดปัจจุบันให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูหลักนิติธรรม โดยเน้นย้ำถึงการนำหลักนิติธรรมเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ จึงถือเป็นการส่งสัญญาณให้หลายภาคส่วน และเป็นโอกาสอันดีสำหรับ TIJ ในการนำเครื่องมือสำคัญที่มีอยู่ในปัจจุบัน คือ ดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรม (Rule of Law Index) ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย WJP มาช่วยทำให้หลักนิติธรรมมีความเป็นรูปธรรม สามารถติดตามและวัดผลได้ เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาได้มากขึ้น

02

ปี 2567 นับเป็นปีแห่งการฟื้นฟูหลักนิติธรรมครั้งสำคัญ ภายใต้ความท้าทายใหม่ ๆ ทั้งในบริบทโลก และในประเทศ โดยเน้นใช้เวทีสาธารณะว่าด้วยหลักนิติธรรม เป็นพื้นที่สื่อสารให้เห็นถึงความสำคัญ ของหลักนิติธรรม ในฐานะรากฐานของโครงสร้างพื้นฐานทางความคิดและสังคม พร้อมเปิดพื้นที่ ให้ทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมถึงประชาชนโดยทั่วไป ได้ร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล องค์ความรู้ ประสบการณ์ และมุมมองความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การเริ่มต้น ของกระบวนการขับเคลื่อนหลักนิติธรรมที่คนทุกกลุ่มสามารถระดมสมองและเข้ามามีส่วนร่วมในการ ฟื้นฟู ออกแบบ และแก้ไขหลักนิติธรรม ควบคู่ไปกับการสะท้อนความต้องการ อนาคต และความฝัน ของทุกภาคส่วนได้อย่างแท้จริง

เปิดศักราชใหม่ในปี 2567 นี้ TIJ ร่วมกับ WJP และสำนักข่าว THE STANDARD จัดเวทีสาธารณะ ว่าด้วยหลักนิติธรรม (The Rule of Law Forum) ครั้งแรก ในหัวข้อ **“Investing in the Rule of Law for the Better Future”** เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2567 เพื่อสื่อสารสู่สาธารณะ และเป็นจุดเริ่มต้นในการฟื้นฟูหลักนิติธรรม ในประเทศไทยให้เข้มแข็งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

เวทีสาธารณะฯ ครั้งที่ 2 ในหัวข้อ **“From Abstract Theory to Tangible Actions: Strategies for Effective Rule of Law Reform”** จัดขึ้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2567 เวทีครั้งนี้เสมือนเป็น ก้าวสำคัญของการขับเคลื่อนหลักนิติธรรม โดยภาคประชาสังคม เพื่อนำไปเชื่อมต่อกับ การทำงานของภาครัฐ และนำไปสู่การกำหนด ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหลักนิติธรรมต่อไป

2-1 ลงทุนสร้างหลักนิติธรรมเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน

INVESTING IN THE RULE OF LAW FOR THE BETTER FUTURE

หลักนิติธรรมเกี่ยวข้องกับแง่มุมในการดำรงชีวิตของผู้คนอย่างกว้างขวาง ไม่ได้จำกัดเฉพาะเรื่องของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม แต่เป็นหลักประกันสิทธิในการเข้าถึงความเป็นธรรมของผู้คนในสังคม การใช้อำนาจของรัฐ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร รวมไปถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมว่าจะเป็นไปได้เพื่อประโยชน์สุขของสมาชิกทุกคนในสังคม ดังนั้น หากสังคมมีหลักนิติธรรมที่อ่อนแอจะส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนในสังคมและการพัฒนาประเทศชาติในทุกมิติ

นิยามของหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรมคือ หลักการปกครองที่กฎหมายเป็นใหญ่และบังคับใช้กับทุกคนอย่างเสมอภาค ทั่วกฎหมายมีที่มา และกระบวนการที่ชอบธรรม มีความเป็นธรรม และมุ่งคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของประชาชน

การตรวจสอบได้ (Accountability)

กฎหมายที่เป็นธรรม (Just Laws)

รัฐบาลที่เปิดรับ (Open Government)

กระบวนการยุติธรรมที่เข้าถึงได้ และเป็นกลาง (Accessible & Impartial Dispute Resolution)

องค์ประกอบปัจจัยชีวิตหลักนิติธรรม

ปัจจัย 1

การจำกัดอำนาจรัฐอย่างเหมาะสม (Constraints on Government Powers)

ปัจจัย 2

การปราศจากคอร์รัปชัน (Absence of Corruption)

ปัจจัย 3

รัฐบาลที่เปิดรับ (Open Government)

ปัจจัย 4

สิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights)

ปัจจัย 5

ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคง (Order and Security)

ปัจจัย 6

การบังคับใช้กฎหมาย (Regulatory Enforcement)

ปัจจัย 7

กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (Civil Justice)

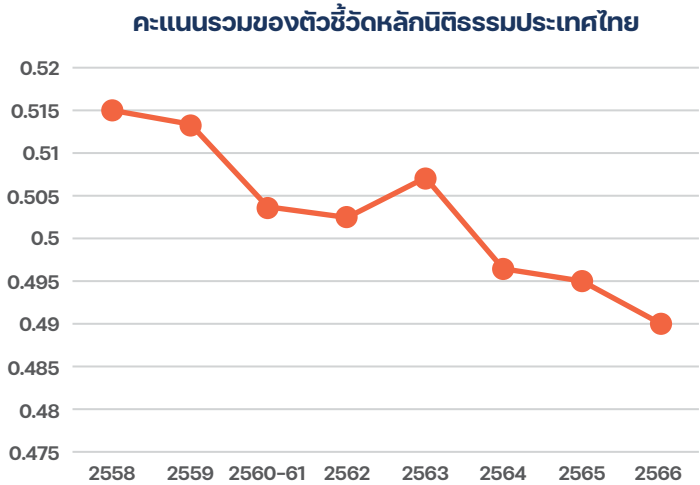

ปัจจัย 8

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice)

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายนานัปการ ทั้งความถดถอยทางเศรษฐกิจ การติดกับดักประเทศรายได้ปานกลางมานาน ปัญหาคอร์รัปชัน ความเหลื่อมล้ำในสังคม การละเมิดสิทธิมนุษยชน ประชาชนในสังคมโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ขาดศรัทธาต่อรัฐบาล นักการเมือง และกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ ความท้าทายเหล่านี้ ล้วนมีรากของปัญหาจากการขาดหลักนิติธรรมที่เข้มแข็ง ซึ่งสะท้อนผ่านสถานการณ์หลักนิติธรรมในประเทศไทยที่มีแนวโน้มถดถอยลงอย่างต่อเนื่อง

แนวโน้มตัวชี้วัดหลักนิติธรรมของประเทศไทย

การลงทุนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับหลักนิติธรรมจึงนับเป็นการติดกระดุมเม็ดแรกที่จะช่วยแก้ไขประเด็นปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่ซับซ้อน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเชิงระบบแบบองค์รวม จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี เมื่อรัฐบาลชุดปัจจุบันแถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2566 ว่า

รัฐบาลจะสร้างความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดินในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ด้วยการฟื้นฟูหลักนิติธรรม (Rule of Law) ที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศ เพราะการมีหลักนิติธรรมที่น่าเชื่อถือเป็นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางความคิดและสังคมที่สำคัญของประเทศ เป็นการลงทุนทำให้ประเทศไทยมีหลักนิติธรรมที่น่าเชื่อถือที่ใช้งบประมาณของรัฐน้อยที่สุด แต่ได้ประสิทธิภาพมากที่สุดในการพัฒนาประเทศ

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี
โดย คุณเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี

การฟื้นฟูหลักนิติธรรม วาระแห่งชาติของไทย

การทำงานเพื่อพัฒนาหลักนิติธรรมให้มีประสิทธิภาพนั้น เป็นเรื่องที่ยากต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และต้องใช้เวลา แต่รัฐบาลตั้งใจอย่างยิ่งที่จะปิกหมุดการทำงานและเริ่มทำให้เรื่องนี้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน และต่อเนื่องไปในอนาคต

คุณเศรษฐา ทวีสิน
นายกรัฐมนตรี

ถ้าทำบ้านเมืองให้มีหลักนิติธรรมตามที่รัฐบาลแถลงได้ สังคมไทยย่อมดีขึ้นและเป็นรากฐานที่ดีสำหรับคนรุ่นต่อไป

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

นายกรัฐมนตรื เศรษฐา ทวีสิน ได้เน้นย้ำผ่านเวทีสาธารณะฯ เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2567 ว่าการฟื้นฟูหลักนิติธรรมจะทำให้ประเทศไทยมีความง่ายในการดำเนินธุรกิจ (Ease of Doing Business) เป็นการฟื้นฟูความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนและบริษัทยักษ์ใหญ่ระดับโลก เพราะนักลงทุนจะได้รับการปฏิบัติบนหลักกฎหมายที่เป็นธรรม การมีหลักนิติธรรมยังเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยขจัดปัญหาคอรัปชันพร้อมไปกับการสร้างแรงจูงใจให้ข้าราชการ นักการเมือง และประชาชนทั่วไปกล้าที่จะร้องเรียนรวมทั้งส่งเสริมให้เปิดข้อมูลภาครัฐอย่างโปร่งใสให้ประชาชนเข้าถึง และสะท้อนเสียงกลับเสมือนเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในการพัฒนา

สแกนเพื่อรับชมวิดีโอบันทึกการบรรยาย
ของคุณเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี

ด้านกระทรวงยุติธรรมได้ประกาศสนองรับนโยบายรัฐบาล มุ่งสร้างหลักนิติธรรมในกระบวนการยุติธรรมให้เข้มแข็งภายใน 4 ปี พร้อมชูนโยบายขับเคลื่อนสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งสันติภาพและสันติสุข ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสิทธิเสรีภาพ มีความเสมอภาค และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พร้อมทั้งมีรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ประชาชนยอมรับ เชื่อมั่น และศรัทธา

สแกนเพื่อรับชมวิดีโอบันทึกการบรรยาย
ของพันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

หลักนิติธรรม หลักประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล

วันนี้ถ้าจะทำอะไรใหม่ ต้องคิดให้ครบ ต้องคิดว่า หลักนิติธรรมที่ดีจะสร้างธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง และธรรมาภิบาลที่เข้มแข็งจะโยงสู่ประชาธิปไตย ที่มีประสิทธิภาพ ทั้ง 3 เรื่อง คือ หลักนิติธรรม ธรรมาภิบาล และประชาธิปไตยมีความเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ได้ ”

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์
ที่ปรึกษาสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

หลักนิติธรรมกับความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ

ประเทศไทยจะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้ ถ้ามีหลักนิติธรรมที่ดี มีการปฏิรูปกฎหมายจริงจัง ทั้งการลดทอนกฎหมายที่ไม่จำเป็น และการมีกฎหมายที่ทันสมัยรองรับธุรกิจ และอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ที่จะขับเคลื่อนประเทศ ให้ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง ”

คุณเกรียงไกร เอียรธุกุล
ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

หลักนิติธรรมกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน

หากเราต้องการได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศที่มีหลักนิติธรรม ก็ต้องปรับปรุงการใช้กฎหมายให้ตั้งอยู่บนหลักการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนตามที่มีบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และคำนึงถึง การปฏิบัติตามมาตรฐานที่เป็นหลักสากล ”

คุณพรประไพ กาญจนรินทร์
ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

หลักนิติธรรมกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง

การทุจริตคอร์รัปชันมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องหลักนิติธรรมโดยตรง ถ้าดูจากสถิติย้อนหลัง 5 ปี จะเห็นว่าคะแนนดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรมของไทยและคะแนนดัชนีชี้วัดการคอร์รัปชัน มีแนวโน้มไปในทางเดียวกัน คือ ลดลง และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโลก ”

คุณวิเชียร พงศธร
ประธานองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)

หลักนิติธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

หากย้อนกลับไปเมื่อสิบกว่าปีก่อน “หลักนิติธรรม” ยังจำกัดอยู่เพียงแค่แวดวงนักกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรม และยังคงเป็นที่ถกเถียงถึงความหมายในวงวิชาการ ยิ่งกว่านั้นคือ มีส่วนสำคัญในความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยที่นำไปสู่ความสูญเสียเมื่อปี 2553 เนื่องจากคู่ขัดแย้งให้คำจำกัดความหลักนิติธรรมแตกต่างกัน โดยฝ่ายที่อยู่ในอำนาจมองว่า หลักนิติธรรมคือการที่ทุกคนต้องอยู่ใต้กฎหมาย ไม่มีข้อยกเว้น ส่วนคนที่คิดว่าตัวเองเป็นเหยื่อของอำนาจมองว่า คือการที่กฎหมายต้องไม่เลือกปฏิบัติ มีกระบวนการที่เป็นธรรม และใช้กับทุกคนอย่างเสมอภาค

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบัน “หลักนิติธรรม” กลายเป็นแนวคิดกระแสหลักที่สมาชิกสหประชาชาติมีฉันทามติร่วมกันให้เป็นหนึ่งในเป้าหมายของวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเป้าหมายที่ 16 ซึ่งมีฐานะเป็นทั้งเป้าหมายในตัวเองและปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของเป้าหมายอื่น ๆ เพราะหากสังคมไม่มีหลักนิติธรรมย่อมเป็นการยากที่จะสร้างรากฐานและความมั่นคงในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนั้น การขับเคลื่อนหลักนิติธรรมให้เข้มแข็ง จึงเป็นพันธะร่วมของนานาประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ที่ต้องบรรลุเป้าหมายในปี 2573 หรือในอีก 6 ปีข้างหน้า

THE RULE OF LAW & DEVELOPMENT

สแกนเพื่อรับชมวิดีโอสัมภาษณ์พิเศษ
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์
ที่ปรึกษาสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

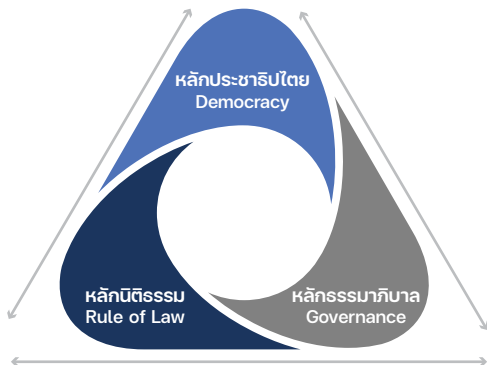
หลักนิติธรรม หลักประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล

ในระบบประชาธิปไตยเชื่อว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ดังนั้น การที่ประชาชน บังเลจนหรือคณะกรรมาธิการมอบอำนาจให้ผู้ปกครอง ก็ย่อมต้องแน่ใจว่ามีกรอบกติกาที่ทำให้อำนาจนั้นถูกใช้อย่างเหมาะสมเพื่อประโยชน์ของประชาชน

แต่หลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายซึ่งเป็นกรอบกติกาพื้นฐานได้กลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ ถูกใช้แสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือพวกพ้อง ถูกใช้โดยละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และที่สำคัญคือ ไม่ส่งเสริมกติกาประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง

แม้ประเทศไทยจะเป็นเพียงไม่กี่ประเทศในโลกที่บรรจุเรื่องหลักนิติธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่ฉบับปี 2550 และตกย้ำในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แต่สถานการณ์หลักนิติธรรมกลับแย่ลง ขณะที่หลายประเทศที่แม้ไม่ได้ระบุหลักนิติธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่กลับมีกลไกในรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองให้มีหลักนิติธรรมได้อย่างดี

ความสัมพันธ์ของหลักนิติธรรม ธรรมาภิบาล และประชาธิปไตย

ดังนั้น การฟื้นฟูหลักนิติธรรมในรอบใหม่ จึงต้องมองให้รอบด้าน มองให้เห็นถึงความเชื่อมโยงว่าหลักนิติธรรม ธรรมาภิบาล และประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ หากมีหลักนิติธรรมที่ดีจะสร้างธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง และธรรมาภิบาลที่เข้มแข็งจะเชื่อมโยงไปสู่ประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น การมองเชื่อมโยงไปสู่หัวใจสำคัญของหลักนิติธรรม คือ กฎหมายต้องเป็นธรรม มีที่มาและกระบวนการโดยชอบ และมุ่งคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของประชาชน จะนำไปสู่สิ่งสำคัญที่สุด นั่นคือ **ทำให้คนเห็นคุณค่าและศรัทธาในกฎหมายและระบบยุติธรรม**

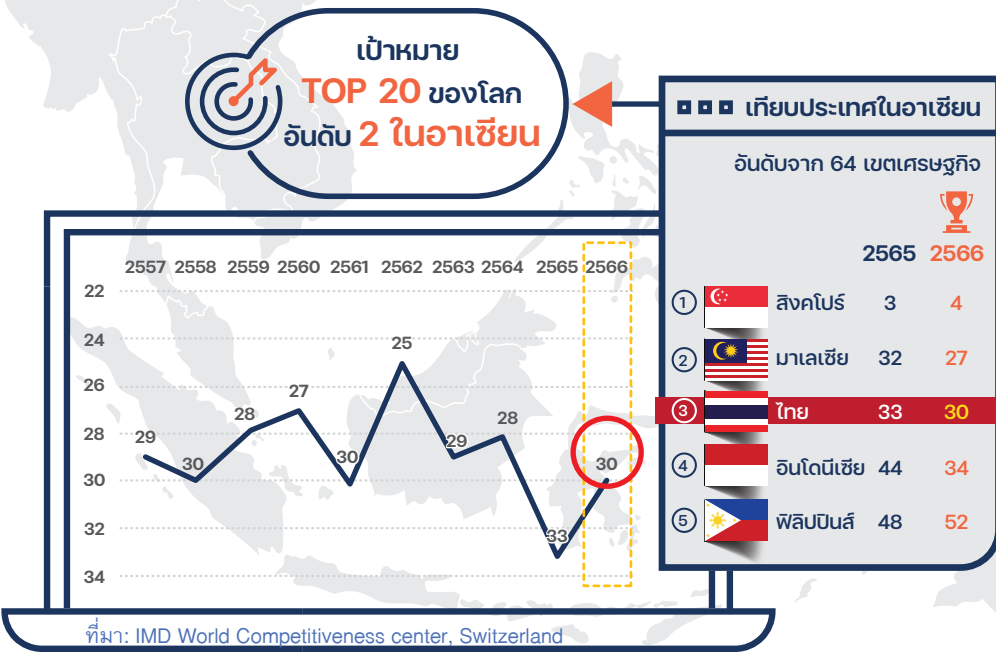
สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลดเอกสารประกอบการสัมมนาของ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ที่ปรึกษาสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

หลักนิติธรรมกับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

หลักนิติธรรมมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพราะการวัดความสามารถทางการแข่งขันของแต่ละประเทศนั้น ไม่ได้มองเพียงแค่ปัจจัยด้านสมรรถนะทางเศรษฐกิจ แต่ยังพิจารณาครอบคลุมไปถึงเสถียรภาพทางการเมือง ประสิทธิภาพของรัฐบาล และสถาบันหลัก ๆ ของประเทศ รวมไปถึงมิติความเปราะบางเชิงสังคม

จากการจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันโดย International Institute for Management Development หรือ IMD จะเห็นว่าในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้อันดับที่ดีที่สุดในปี 2562 โดยอยู่อันดับที่ 25 จาก 64 เขตเศรษฐกิจ ก่อนจะลดลงมาอยู่ที่อันดับ 33 ในปี 2565 และฟื้นตัวเล็กน้อยกลับมาอยู่อันดับที่ 30 ในปี 2566 เป็นอันดับที่ 3 ในอาเซียน โดย**ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน**คือประสิทธิภาพของรัฐบาล สะท้อนผ่านตัวชี้วัดย่อยด้านโครงสร้างของสถาบัน (Institutional Framework) ซึ่งครอบคลุม**หลักนิติธรรม คอรัปชัน** และ**ความเป็นประชาธิปไตย** และตัวชี้วัดย่อยด้านโครงสร้างทางสังคม (Societal Framework) ซึ่งครอบคลุมด้าน**ความเหลื่อมล้ำทางสังคม** และ**เสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน**

อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย ระหว่างปี 2557-2566

ประเทศไทยตั้งเป้าหมายติดอันดับ TOP 20 และขึ้นมาเป็นอันดับที่ 2 ในภูมิภาคอาเซียน แต่ปัจจุบันมีหลายปัจจัยความท้าทายที่มีผลต่อเศรษฐกิจไทยในภาพรวม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาวะโลกร้อน ภัยธรรมชาติ เป้าหมาย Net Zero การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การติดกับดักประเทศรายได้ปานกลางมาเป็นเวลานาน หนี้ภาคครัวเรือน หนี้สาธารณะ หนี้นอกระบบที่เป็นปัญหาจุดรั้งเศรษฐกิจไทย หนี้ภาครัฐกิจที่จะไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) หนี้เกษตรกรที่ต้องพักหนี้ รวมถึงความขัดแย้งทางการเมือง และปัญหาคอร์รัปชัน ส่วนความท้าทายต่อภาคอุตสาหกรรมโดยตรงนั้น มีทั้งเรื่องกฎหมายที่ล้าสมัยและเป็นอุปสรรค ต้นทุนพลังงานและวัตถุดิบที่แพง การขาดแคลนแรงงาน การขาดแคลนเทคโนโลยีและนวัตกรรม ต้นทุนโลจิสติกส์ที่สูง และค่าเงินบาทที่มีความผันผวนเนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีปัญหา

12 ความท้าทาย ที่มีผลต่อเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไทย

การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาใน 4 มิติ ได้แก่ ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Performance) ประสิทธิภาพของภาครัฐ (Government Efficiency) ประสิทธิภาพทางธุรกิจ (Business Efficiency) และโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) โดยประเด็นที่ภาคเอกชนเรียกร้องมาตลอด ก็คือเรื่องการปฏิรูปกฎหมายที่ล้าหลัง หรือ “Regulatory Guillotine” อย่างเป็นรูปธรรมและจริงจัง

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายประเภทต่าง ๆ รวมกว่าแสนฉบับ ในการดำเนินธุรกิจต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน ทุกขั้นตอนล้วนมีต้นทุนเวลาและต้นทุนแฝง และเอื้อให้เกิดการคอร์รัปชันได้ เพราะมีดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

18 ร่วมสร้างหลักนิติธรรม เพื่ออนาคตไทยที่ยั่งยืน

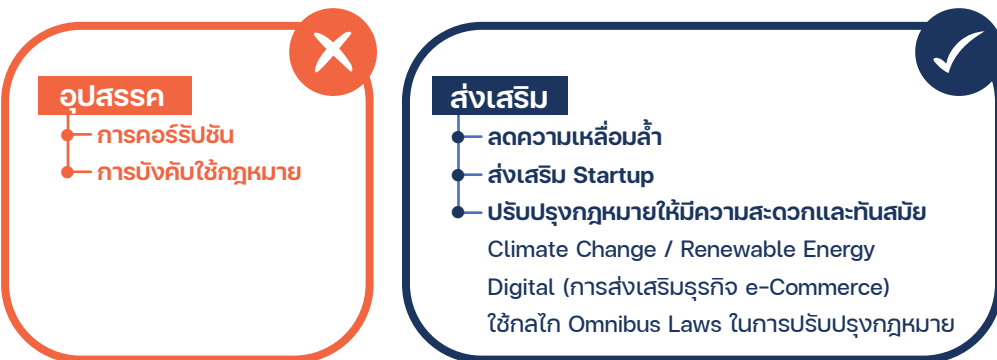
ทั้งนี้ คณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน ได้ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ดำเนินโครงการนำร่องทบทวนกฎหมายที่ไม่จำเป็น พบว่าจะช่วยประหยัดงบประมาณและต้นทุนในการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Regulatory Guillotine

นอกจากตัดลดทอนกฎหมายที่ไม่จำเป็นแล้ว การปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย พร้อมรองรับและสนับสนุน อุตสาหกรรมใหม่ ๆ ที่จะขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง รวมถึงธุรกิจ Startup นับเป็นอีกหัวใจสำคัญที่จะช่วยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะต่อไป

การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

สแกนเพื่อรับชมวิดีโอบันทึกการบรรยายของคุณเกรียงไกร เอียรานุกุล ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลดเอกสารประกอบการบรรยาย

หลักนิติธรรมกับการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน

หลักนิติธรรมมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหลักสิทธิมนุษยชนอย่างไม่อาจแยกจากกันได้ โดย “หลักสิทธิมนุษยชน” ถือเป็นภารกิจของรัฐที่ต้องดูแลประชาชนตั้งแต่เกิดไปจนตาย ครอบคลุมทั้งการเคารพคุ้มครอง ป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิ รวมทั้งช่วยเหลือและเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการถูกละเมิดสิทธิ ขณะที่ “หลักนิติธรรม” เป็นหลักการปกครองที่ใช้กฎหมายเป็นกรอบกติกาบังคับใช้กับทุกคนอย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิมนุษยชน

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บรรจุเรื่องหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ แต่ที่ผ่านมา ยังมีการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม และหลักสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิของประชาชน ความเหลื่อมล้ำในสังคม หรือกรณีที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข

กรณีตัวอย่างที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รับการร้องเรียนจากประชาชน

- การประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับพื้นที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ประชาชนที่อยู่มาก่อน กลายเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย
- โรงงานอุตสาหกรรมถูกร้องเรียนว่าปล่อยมลพิษ แต่เมื่อตรวจสอบกลับพบว่าค่ามลพิษที่ปล่อยออกมา เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด
- กรณีถูกจับกุมอย่างไม่เป็นธรรม ถูกบังคับให้สูญหาย
- กรณีถูกจับกุมด้วยคดีทางการเมือง เกือบ 3,000 คน ในจำนวนนี้เป็นเยาวชนเกือบ 300 คน

ดังนั้น หากประเทศไทยต้องการเป็นที่ยอมรับว่าเป็นประเทศที่มีหลักนิติธรรม จำเป็นต้องปรับปรุงการใช้กฎหมายให้ตั้งอยู่บนหลักการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน รวมทั้งต้องทบทวนกฎหมายบางฉบับที่อาจทำให้เกิดการละเมิดหรือยังไม่ครอบคลุมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตลอดจนให้ความสำคัญกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์และบรรยากาศที่ดีในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ

สแกนเพื่อรับชมวิดีโอบันทึกการบรรยายของคุณพรประไพ กาญจนรินทร์ ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลดเอกสารประกอบการบรรยาย

การเสริมสร้างหลักนิติธรรมเพื่อธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง

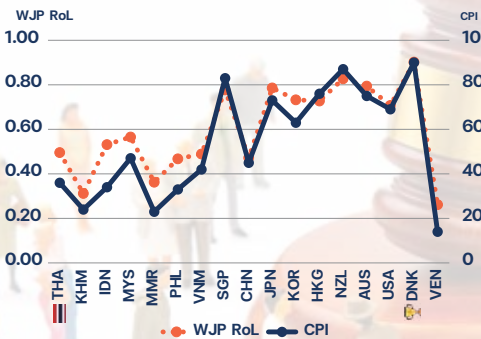
ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่บั่นทอนหลักนิติธรรมโดยตรง ทั้งนี้ จากสถิติดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรม (Rule of Law Index) และดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perception Index: CPI) ของประเทศไทยในช่วง 5 ปี ระหว่างปี 2561-2565 พบว่ามีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโลก ขณะที่ผลสำรวจความคิดเห็นประชาชนถึงปัญหาสำคัญของประเทศที่ควรได้รับการแก้ไขมากที่สุด พบว่าประชาชนต้องการเห็นการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันมากที่สุดถึงร้อยละ 25 เมื่อเทียบกับปัญหาอื่น ๆ

ดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรม & ดัชนีการรับรู้การทุจริต

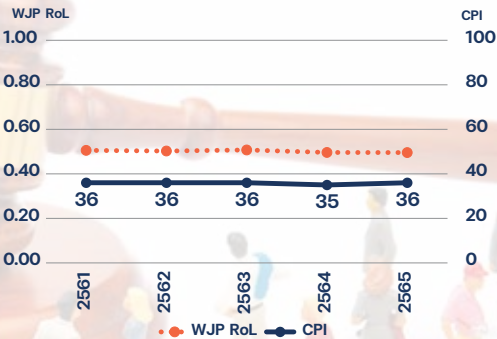
World Justice Project Rule of Law Index - WJP RoL

Corruption Perception Index - CPI

คะแนนของประเทศในอาเซียน และอื่น ๆ ในปี 2565

คะแนนของประเทศไทย ในระหว่างปี 2561-2565

ที่มา: World Justice Project (WJP), Transparency International (TI)

ปัญหาสำคัญของประเทศที่ประชาชนเห็นว่าจะต้องแก้ไขมากที่สุด

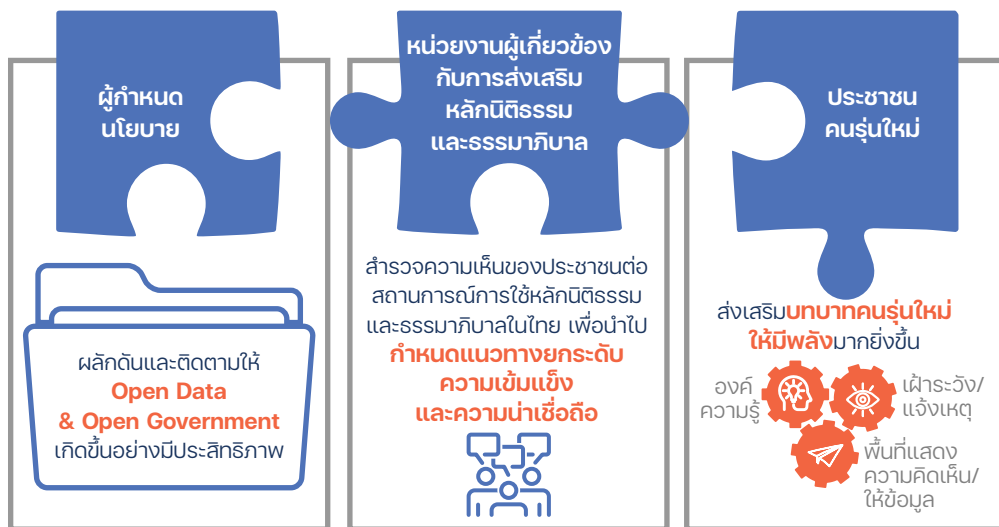

ที่มา: ข้อมูลสำรวจโดยมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ร่วมกับองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และมูลนิธิ “เพื่อคนไทย” ระหว่างวันที่ 5-25 มกราคม 2566 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,255 ตัวอย่างทั่วประเทศ

การฟื้นความเชื่อมั่นให้ประเทศไทยกลับมามีความน่าเชื่อถือในสายตานักลงทุนต่างชาติ ควรใช้โอกาสที่มีหลายองค์กรพยายามเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการคอร์รัปชัน ด้วยการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Data & Open Government) ให้องค์กรหรือหน่วยงานเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ทั้งในด้านการสร้างฐานข้อมูล การตรวจสอบการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐ การสร้างองค์ความรู้ผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ การพัฒนาแพลตฟอร์มแจ้งเหตุให้ช่วยกันเฝ้าระวัง หรือแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างซึ่งมีพระราชบัญญัติที่ให้เอกชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่เข้ามาเป็นผู้ร่วมลงทุนตัวจริง โดยต้องมีกระบวนการให้องค์ความรู้เพื่อติดตามดูให้เกิดความเข้าใจ ควบคู่ไปกับการสร้างพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้คนรุ่นใหม่เป็นเครือข่ายเฝ้าระวังที่มีศักยภาพ มีพลัง และมีส่วนร่วมผลักดันการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้จริง

สิ่งที่ทำได้ทันที

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ยังได้เสนอให้รัฐบาลจัดตั้ง War Room ที่ทำงานติดตามและแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน พร้อมเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อช่วยให้การบริหารงานของภาครัฐโปร่งใสและตรวจสอบได้ ลดโอกาสการเกิดคอร์รัปชัน และขับเคลื่อนให้ประเทศก้าวสู่การมีหลักนิติธรรมได้อย่างยั่งยืน

สแกนเพื่อรับชมวิดีโอบันทึกการบรรยายของ
คุณวิเชียร พงศธร
ประธานองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน
(ประเทศไทย)

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติม
หรือดาวน์โหลดเอกสาร
ประกอบการบรรยาย

2-2 ปฏิรูปหลักนิติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เปลี่ยนจากนามธรรม สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

FROM ABSTRACT THEORY
TO TANGIBLE **ACTIONS:**
STRATEGIES FOR EFFECTIVE
RULE OF LAW REFORM

หลักนิติธรรมได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวคิดกระแสหลักที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน จึงเป็นความท้าทายของนานาประเทศทั่วโลกที่ต้องพัฒนา แก๊ไข หรือฟื้นฟูหลักนิติธรรมให้สามารถ เกิดขึ้นจริง จับต้องได้ ไม่เป็นเพียงแค่ทฤษฎี ซึ่ง TIJ เชื่อว่าปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ ประกอบด้วย ความโปร่งใส การติดตาม ประเมินผล และมีกลไกที่สร้างความรับผิดชอบร่วมกันได้ การมีส่วนร่วม อย่างกระตือรือร้นของประชาชน และความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคม

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการขับเคลื่อนหลักนิติธรรม

สแกนเพื่อรับชมวิดีโอจากเวที
The Rule of Law Forum #2
“From Abstract Theory to Tangible Actions:
Strategies for Effective Rule of Law Reform”

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลด
เอกสารประกอบการบรรยายของ
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์
ที่ปรึกษาสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมหลักนิติธรรม

ในขณะที่ประเทศไทยกำลังร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ นับเป็นช่วงเวลาสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปหลักนิติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในมิติของ **“การจำกัดอำนาจรัฐอย่างเหมาะสม”** ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยชี้วัดความมีหลักนิติธรรมในสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกลไกภาครัฐผ่านแนวคิดเชิงนโยบายสาธารณะ การออกแบบกลไกอิสระเพื่อตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจรัฐให้เป็นหลักประกันที่รับผิดชอบต่อประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง และการที่คนธรรมดาทั่วไปจะสามารถมีส่วนร่วมในเรื่องรัฐธรรมนูญได้มากขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกลไกรัฐผ่านแนวคิด DELIBERATIVE POLICY PROCESS

ในปี 2575 หรืออีก 8 ปีข้างหน้า จะครบรอบ 100 ปี การเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ระยะเวลา 100 ปี ถือว่าสั้นในแง่ของการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการตั้งรัฐ ระบอบการปกครอง และยิ่งสั้นในแง่ของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าแม้ประเทศไทยจะเปลี่ยนผ่านการปกครองจากระบบศักดินามาเป็นประชาธิปไตยเกือบร้อยปี แต่สังคมไทยยังไม่ถึงความเชื่อสูงสุดของประชาธิปไตยที่มองว่า “คนเราเท่ากัน” ยกตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า “ชาวบ้านต่างจังหวัด ท้องถิ่น ตาสีตาสา” คำเหล่านี้แฝงไปด้วยนัยของการมองคนไม่เท่ากัน ซึ่งแสดงออกมาทางภาษาและสะท้อนถึงความเชื่อที่ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรม

ดังนั้น การขับเคลื่อนหลักนิติธรรมให้เห็นผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนั้น นอกจากต้องเชื่อว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนแล้ว หัวใจสำคัญคือ **“การมองคนเท่ากัน”** และหากมองคนเท่ากันก็ต้องปรึกษาหารือหรือวิพากษ์วิจารณ์กันได้ทุกคน ทุกเรื่อง ทุกองค์กร ทุกปัญหา ทุกมาตราของกฎหมายทุกฉบับ รวมทั้งจะทำให้เข้าใจถึงความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งได้มากขึ้น

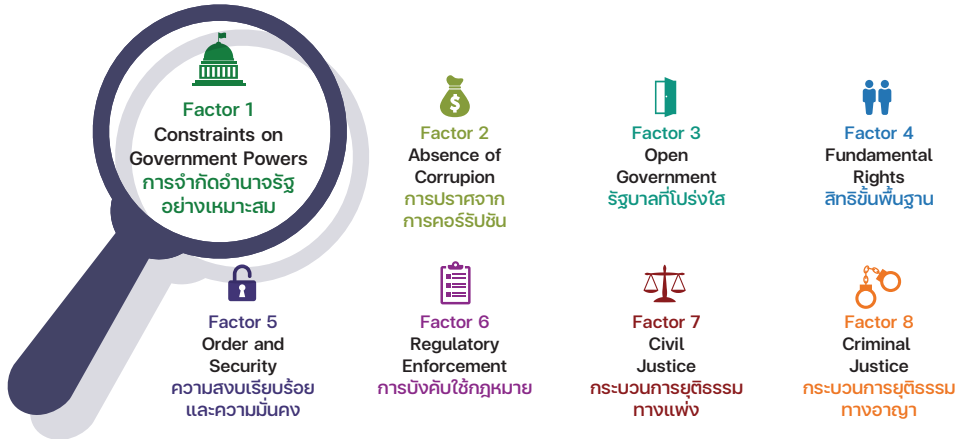

แนวคิด Deliberative Policy Process หรือ **“กระบวนการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ”** เป็นแนวคิด ที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงสรรพสิ่งเข้าด้วยกัน ทั้งเรื่องของมนุษย์กับมนุษย์ หรือมนุษย์กับระบบ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และความเชื่อมโยงที่สำคัญที่สุดคือ **“ความเชื่อมโยง กับตัวเอง”** หรือเป้าหมายการพัฒนาภายใน (Inner-Development Goal) อันเป็นแนวทางการพัฒนา ที่ยั่งยืนผ่านการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากคนทุกระดับ

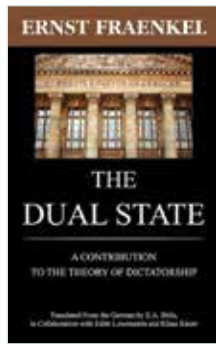
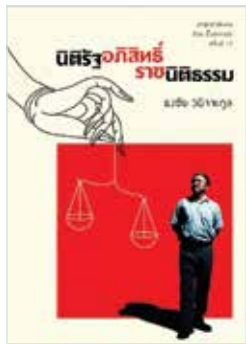
แนวคิดดังกล่าวกำลังขับเคลื่อนกันอยู่ทั่วโลก โดยมุ่งให้ประชาชนไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นนักกฎหมาย หรือผู้เชี่ยวชาญ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจนโยบายสาธารณะและแก้ปัญหาต่าง ๆ ผ่านกระบวนการพูดคุย สนทนา หรือแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดเห็นกับคนอื่น ๆ ในสังคม

ภายใต้แนวคิดนี้ กฎหมายทุกฉบับต้องแสดงให้เห็นถึงเจตนาของรัฐในฐานะเป็นเครื่องมือ นโยบาย สาธารณะ รวมถึงเครื่องมือทางนโยบายสาธารณะอื่น ๆ ที่ไม่ได้อาศัยแค่เฉพาะสิ่งที่วัดได้ จับต้องได้ หรือตัวเลขเชิงข้อเท็จจริง เชิงปริมาณเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยข้อมูลเชิงวัฒนธรรม นั่นคือ ความเข้าใจ เบื้องลึกเบื้องหลังของคนในสังคมด้วย

การออกแบบกลไกอิสระที่รับผิดชอบต่อประชาชน

จากดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรม ที่จัดทำโดย WJP ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 8 ด้าน **“การจำกัดอำนาจรัฐอย่างเหมาะสม”** เป็นปัจจัยที่น่าสนใจและน่าจะทำได้เร็วสุดในช่วงที่ประเทศไทยกำลังร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

ในบริบทของประเทศไทย สถาบันที่มีอำนาจมาก อาจมีชื่อ “รัฐบาล” แต่เป็น “รัฐ” ในช่วงที่ผ่านมา นักวิชาการไทยเริ่มเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรัฐมากขึ้น เช่น “นิติรัฐ อภิสิทธิ์ ราชนิติธรรม” ของธงชัย วินิจจะกุล หรือ “THE DUAL STATE” ชิ้นงานของคนเยอรมันที่เกอเธียร์ เตชะพีระ นำมาเขียนเป็นซีรีส์ส่งคอลัมน์ในมติชนสุดสัปดาห์

ใน 2 ทศวรรษหลังมานี้ เราเริ่มเห็นความพยายามในการปฏิรูปองค์กรรัฐให้มีความเป็นอิสระมากขึ้น เป็นอิสระจากฝ่ายการเมือง สามารถตรวจสอบการทุจริตและตรวจสอบรัฐบาลได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เกิดขึ้นคือ องค์กรอาจมีความเป็นอิสระ แต่ยังไม่เป็นกลางทางการเมือง หรือมีความพร้อมรับผิดชอบองค์กรหรือผู้บังคับบัญชา แต่สิ่งที่ยังขาดหายไปคือ ความรับผิดชอบต่อประชาชน ดังนั้น โจทย์ในการออกแบบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ต้องคิดว่าจะออกแบบองค์กรรัฐอย่างไรให้รับผิดชอบต่อประชาชน (Accountable) ต่อประชาชน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลถึงความชอบธรรม ความมีประสิทธิภาพ และความโปร่งใส

คุณธรรมกับการมีส่วนร่วมในเรื่องรัฐธรรมนูญ

เมื่อก้าวถึงรัฐธรรมนูญ ความรู้สึกหรือภาพในความคิดของคนทั่วไป อาจสะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันรัฐธรรมนูญยังไม่ใช่สิ่งที่เข้าถึงหรือเข้าใจได้ง่าย กลุ่มเทคโนโลยีภาคประชาชน หรือ “Civic Technology” อย่าง WeVis จึงได้รวบรวมข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่ยาก และจัดกระจายอยู่บนอินเทอร์เน็ตหรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ มาจัดทำให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น ด้วยการใช้เทคโนโลยีและการบริหารจัดการข้อมูล โดยอาจอยู่ในรูปแบบของ Interactive Website, Dashboard หรือ Data Exploration ที่ทำให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างบทสนทนาสร้างข้อเสนอใหม่ ๆ รวมถึงช่วยให้สามารถตัดสินใจทางการเมืองได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

3 โครงการตัวอย่างของ WeVis

ที่ทำให้คนธรรมดาเข้าถึงรัฐธรรมนูญได้ง่ายขึ้น

โครงการ Reconstitution: ฐานข้อมูลรัฐธรรมนูญไทยออนไลน์

แพลตฟอร์มในรูปแบบ Interactive Website ซึ่งจะช่วยในการเรียนรู้และเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญไทยฉบับต่าง ๆ ได้

**โครงการ Constitution Lab:
ออกแบบรัฐธรรมนูญในแบบของตัวเอง**
แพลตฟอร์มที่ให้คุณธรรมดาได้ทดลองออกแบบรัฐธรรมนูญในแบบฉบับของตัวเอง

โครงการสำรวจไอดีลสิทธิต่างประเทศ

แพลตฟอร์มที่เป็นเสมือนตลาดออนไลน์ ชวนคนไทยก้าวข้ามความคุ้นเคยเดิม ๆ ไปสำรวจการเขียนสิทธิต่างประเทศ ในรัฐธรรมนูญของ 161 ประเทศรอบโลก เพื่อเก็บเป็นไอดีลใหม่ ๆ หรือเมื่อมีโอกาสได้เติมเต็มช่องว่างของรัฐธรรมนูญไทย ให้ครอบคลุมและสมบูรณ์ยิ่งกว่าเดิม

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลดเอกสารประกอบการบรรยายของคุณณภัทร แท้เถา ที่ทีมงานโครงการ WeVis

28 ร่วมสร้างหลักปิตธิธรรม เพื่ออนาคตไทยที่ยั่งยืน

ปัจจุบัน DGA ได้ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในการกำหนดตัวชี้วัดขึ้นมาให้หน่วยงานรัฐมีระบบชุดข้อมูลใช้เองได้ โดยสามารถติดตั้งระบบบัญชีข้อมูล หรือ “Data Catalog” ของตัวเองได้ และเสริมเรื่องธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ หรือ “Data Governance” และระบบ “Single Source of Truth” หรือการเปิดเผยข้อมูลจากต้นทาง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าเป็นข้อมูลจากหน่วยงานเจ้าของข้อมูลจริง ๆ ทั้งนี้ ข้อมูลที่เชื่อมต่อกับ Data Catalog ของหน่วยงานภาครัฐที่เปิดเผยอยู่บน data.go.th ในปัจจุบันมีมากกว่า 11,000 ชุดข้อมูล ในอนาคต DGA จะเพิ่มจำนวนข้อมูลให้มากขึ้น รวมถึงการทำเรื่อง Data Governance และ Single Source ที่จะมีการอัปเดตข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ รวมถึงการแปลงข้อมูลภาครัฐเชิงลึกที่น่าสนใจ มาเปิดเผยในลักษณะ Machine Readable ให้ได้มากที่สุด

กลุ่มชุดข้อมูล

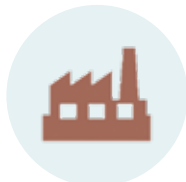
ศาสนา ศิลปะ
และวัฒนธรรม
(189)

กฎหมาย ศาล
และอาชญากรรม
(90)

การศึกษา
(190)

เศรษฐกิจ การเงิน
และอุตสาหกรรม
(532)

สาธารณสุข
(258)

เกษตรกรรม
(300)

สันทนาการ
(129)

วิทยาศาสตร์
เทคโนโลยีดิจิทัล
และนวัตกรรม (135)

เมืองและภูมิภาค
(259)

สังคมและสวัสดิการ
(211)

คมนาคม
และโลจิสติกส์
(294)

การท่องเที่ยว
และกีฬา
(66)

การเมือง
และการปกครอง
(46)

งบประมาณ
และการใช้จ่าย
ของภาครัฐ (276)

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
(316)

25 ชุดข้อมูลเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน

ดัชนีการรับรู้การคอร์รัปชันและดัชนีหลักนิติธรรม มีความสอดคล้องกันในแง่ของการได้มาซึ่งข้อมูล ที่มาจากผลสำรวจการรับรู้ (Perception) ของภาคเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้คะแนนทั้งสองดัชนีชี้วัดในระดับที่ไม่ดีนักและอันดับตกต่ำลง สะท้อนว่าทั้งภาคเอกชน และภาคประชาชนเห็นว่าคอร์รัปชันเป็นปัญหามาโดยตลอด

หลักการรัฐบาลที่โปร่งใส Open Government Principles

ทั้งนี้ การจะเปลี่ยน Perception ของคนได้ นอกจากต้องมีความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการรับผิดชอบต่อประชาชน ซึ่งเป็นหลักการของรัฐบาลที่โปร่งใสแล้ว อีกสิ่งสำคัญที่ประชาชนจะสามารถมีส่วนร่วมได้มากขึ้นคือ การมี "ข้อมูล" ภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ ตามกฎหมายว่าด้วย พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งสามารถเปิดเผยได้ในรูปแบบข้อมูลดิจิทัล สามารถเข้าถึงและใช้ได้อย่างเสรี ไม่จำกัดแพลตฟอร์ม ไม่เสียค่าใช้จ่าย และสามารถเผยแพร่ ทำซ้ำ หรือใช้ประโยชน์ได้โดยไม่จำกัดวัตถุประสงค์

ข้อมูลเปิดภาครัฐ (OPEN GOVERNMENT DATA)

The illustration shows a person sitting at a desk with a computer, surrounded by various data icons like charts, graphs, and documents. Six key principles of Open Government Data are listed around the illustration:

- Open by Default**: เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น
- Comparable and Interoperable**: มีคุณภาพ โครงสร้างชัดเจน
- Timely and Comprehensive**: เปิดเผยทันเวลา
- For Improved Governance & Citizen Engagement**: เสริมสร้างธรรมาภิบาล และ การมีส่วนร่วมของประชาชน
- Accessible and Usable**: เข้าถึงและใช้งานได้
- For Inclusive Development and Innovation**: เสริมสร้างการพัฒนา และนวัตกรรม

สำหรับ 25 ชุดข้อมูลเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน ประกอบด้วย 4 หมวดหลัก ได้แก่ หมวดเกี่ยวกับ บุคคลและองค์กร หมวดของทรัพยากรสาธารณะ หมวดกฎหมายและนโยบาย และหมวดทรัพย์สินและผลประโยชน์ ถือเป็นชุดข้อมูลที่มีความสำคัญในวงจรการต่อต้านคอร์รัปชัน ทั้งการป้องกัน สืบสวน สอบสวน ไปจนถึงการบังคับใช้กฎหมาย อย่างไรก็ตามชุดข้อมูลดังกล่าวมีทั้งข้อมูลที่มีกฎหมายแล้ว แต่บางข้อมูลยังไม่มีการกฎหมายรองรับและจำเป็นต้องทำให้สามารถเปิดเผยข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ในอนาคต

25 ชุดข้อมูลเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน

หมวดที่ 1 : บุคคลและองค์กร

ลำดับ	ชุดข้อมูล	หน่วยงานที่รองรับข้อมูล
1	ข้อมูลผู้ร้องเรียน	ไม่มีบทบาทในกฎหมายไทย
2	ข้อมูลนิติบุคคล	กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์
3	ข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมือง	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (บางส่วน)
4	ข้อมูลผู้ได้รับประโยชน์	ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์
5	ข้อมูลคู่สัญญาของรัฐ	กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง
6	ข้อมูลเจ้าหน้าที่รัฐ	สำนักเลขาธิการ สำนักนายกรัฐมนตรี
7	ข้อมูลผู้บริหารและคณะกรรมการ	สำนักเลขาธิการ สำนักนายกรัฐมนตรี
8	ข้อมูลมูลนิธิ หรือองค์กรอื่น ๆ ที่จดทะเบียน	สำนักงานปกรองและทะเบียน สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

หมวดที่ 2 : ทรัพยากรสาธารณะ

9	ข้อมูลงบประมาณภาครัฐ	สำนักงานประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี
10	ข้อมูลการใช้จ่ายภาครัฐ	กระทรวงการคลัง
11	ข้อมูลโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ	กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง
12	ข้อมูลการร่วมทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ กระทรวงการคลัง
13	ข้อมูลทางการเงินของพรรคการเมือง	คณะกรรมการการเลือกตั้ง
14	ข้อมูลการออกไปอนุญาตต่าง ๆ	สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงาน ก.พ.ร. สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัลฯ
15	ข้อมูลทุนการศึกษา	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.)
16	ข้อมูลของหน่วยงานตรวจสอบ	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

25 ชุดข้อมูลเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน		
ลำดับ	ชุดข้อมูล	หน่วยงานถือครองข้อมูล
17	ข้อมูลการบริจาคจากต่างประเทศในรูปแบบของเงิน เทคโนโลยี หรือการช่วยเหลือ	กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ
หมวดที่ 3 : กฎหมายและนโยบาย		
18	ข้อมูลการลงคะแนนของสมาชิกรัฐสภา	สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา
19	ข้อมูลการประชุมของฝ่ายบริหารฝ่ายนิติบัญญัติ	สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา
20	ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย กฎระเบียบ	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
21	ข้อมูลคำพิพากษาศาล	ศาลชั้นต้น ศาลฎีกา
22	ข้อมูลนโยบายหาเสียง	คณะกรรมการการเลือกตั้ง
หมวดที่ 4 : ทรัพยากรและผลประโยชน์		
23	ข้อมูลบัญชีทรัพย์สิน	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
24	ข้อมูลการครอบครองที่ดิน	กรมที่ดิน
25	ข้อมูลการชำระภาษีและด้านศุลกากร	กรมสรรพากร กรมศุลกากร คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ปัจจุบัน บริษัท แชนด์วิสาหกิจเพื่อสังคมได้ร่วมกับองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) นำชุดข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนาแพลตฟอร์ม “ACTAI” โดยนำข้อมูลที่ควรหาได้ง่ายมาแปลงและเชื่อมต่อกับหลายชุดข้อมูล เพื่อให้สามารถค้นหาและนำไปใช้งานได้ง่าย การพัฒนาข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ในแง่ของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างแท้จริง

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลดเอกสารประกอบการบรรยายของคุณผู้รักการ เหนียวกุล หัวหน้าฝ่ายข้อมูลเปิดเพื่อความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม บริษัท แชนด์วิสาหกิจเพื่อสังคม

PARLIAMENT WATCH: ขับเคลื่อนประชาธิปไตย ร่วมเฝ้าดูความเคลื่อนไหวรัฐสภา

จากคำถามว่า “เราจะรู้ได้อย่างไรว่าผู้แทนราษฎรที่เราเลือกเข้ามาเขาทำงานอย่างไรที่ได้หาเสียงไว้ไหม?” และเมื่อเว็บไซต์ของรัฐสภาไม่สามารถให้คำตอบนี้ได้ เพราะข้อมูลเข้าถึงได้ยาก กระจัดกระจาย และไม่สามารถติดตามความเคลื่อนไหวได้อย่างที่ควรจะเป็น จึงนำมาสู่การค้นหาคำตอบ โดย WeVis กลุ่มเทคโนโลยีภาคประชาชน จนเกิดรูปธรรมของโครงการ ภายใต้แพลตฟอร์ม “parliamentwatch.wevis.info” เพื่อเปิดช่องทางให้ประชาชนจับตาดูการทำงานของสมาชิกรัฐสภาทั้งใน สส. และ สว. โดยใช้แนวคิดในการรวบรวมข้อมูลไว้ ณ จุดเดียว

ตัวอย่างเช่น “ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกรัฐสภา” ว่ามีใครบ้าง เข้าไปทำงานหรือไปเสนอกฎหมายอะไร เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับเรื่องอะไร อยู่ในกรรมาธิการไหนบ้าง มีความสนใจประเด็นใด เป็นต้น ข้อมูลลำดับถัดมา คือ “ผลโหวต” ซึ่งหากเข้าไปค้นหาเองอาจต้องอ่าน PDF หลายไฟล์ นับตั้งแต่ร่างแรกจากวันที่เสนอจนถึงวันที่ผ่านการพิจารณา แต่ WeVis ได้นำมาสรุปให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย และทำให้เห็นเหมือนเวลาสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ คือ สามารถติดตามได้ในแต่ละขั้นตอนว่าทำถึงไหนหรือไปติดค้างตรงไหนเป็นเวลานาน เป็นต้น

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลดเอกสารประกอบการบรรยายของคุณณิสรา เรืองเดช ผู้ร่วมก่อตั้งและผู้จัดการโครงการ WeVis

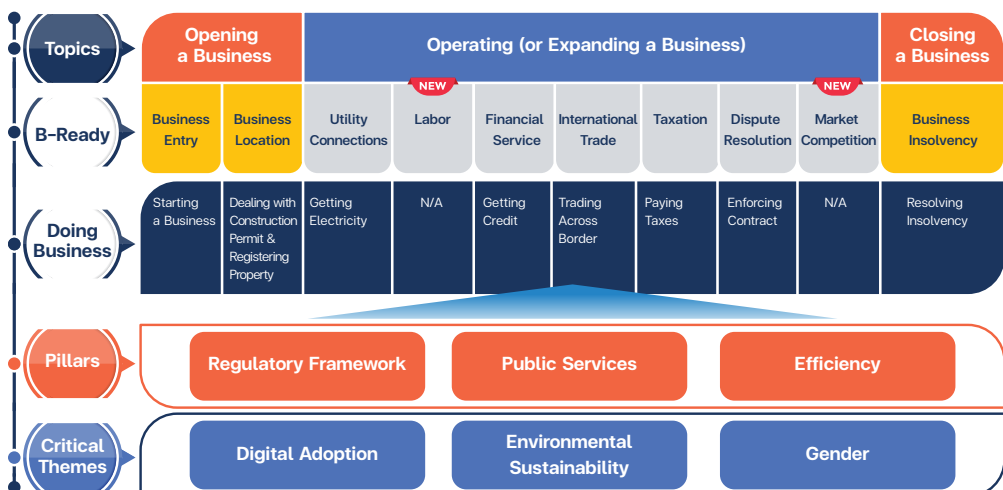
การปฏิรูปกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวก การประกอบธุรกิจของประเทศไทย

ประเทศไทยมีพัฒนาการของการขับเคลื่อนเรื่องความง่ายในการประกอบธุรกิจ หรือ “Ease of Doing Business” มานานเป็นเวลากว่า 17 ปี หลังจากธนาคารโลก หรือ World Bank ได้วัดความน่าสนใจในการประกอบธุรกิจผ่านเกณฑ์ “Ease of Doing Business” ซึ่งมีกรอบในการพิจารณา 4 ด้านหลัก ได้แก่ ง่ายกว่า (Easier) เร็วกว่า (Faster) ถูกกว่า (Cheaper) และอัจฉริยะกว่า (Smarter) และมีตัวชี้วัดน้อยกว่า 200 ตัวชี้วัด ที่ผ่านมา ก.พ.ร. ได้ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ พัฒนารอบแนวปฏิบัติจนได้เป็นพิมพ์เขียว (Blueprint) ตั้งแต่เริ่มต้นธุรกิจจนปิดกิจการว่ามีหน่วยงานใดต้องทำมิติไหนบ้างเพื่อลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น โดยสามารถทำได้ทั้งหมด 38 การปฏิรูป มีทั้งการปรับลดขั้นตอนการนำระบบการให้บริการอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ และการปรับปรุงกฎระเบียบ

ปัจจุบัน World Bank ได้ยกเลิกเกณฑ์ดังกล่าว และใช้เกณฑ์ใหม่ที่ชื่อว่า “Business Ready: B-READY” ประกอบด้วยดัชนีชี้วัดย่อยมากถึง 798 ตัวชี้วัด โดยประเทศไทยจะถูกวัดตามเกณฑ์นี้ในปี 2569 ซึ่งจำเป็นต้องเร่งปรับตัวอย่างเต็มที่เพื่อให้พร้อมเข้าสู่เวทีการแข่งขันกับนานาประเทศได้

การประเมิน BUSINESS READY (B-READY) 10 ด้าน

จะมี 2 ด้านใหม่ที่ยังไม่เคยมีการประเมินใน Doing Business ได้แก่ ด้านแรงงาน และด้านการแข่งขันทางการตลาด (เช่น จัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และนวัตกรรมต่าง ๆ) นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับ 3 เสาหลัก ได้แก่ Regulatory Framework, Public Services และ Efficiency และเพิ่มประเด็นวิกฤต เช่น การเปิดรับความเป็นดิจิทัล และความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

34 ร่วมสร้างหลักนิติธรรม เพื่ออนาคตไทยที่ยั่งยืน

จะเห็นว่า Business Ready: B-READY ให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรม โดยเฉพาะเรื่องของกฎหมายที่จะช่วยเอื้ออำนวยความสะดวกแก่การประกอบธุรกิจ หรือ “Regulatory Framework” ซึ่งเป็นการลงทุนที่น้อย แต่ทำให้เกิดผลลัพธ์มากที่สุด นายกรัฐมนตรีจึงได้มีคำสั่งให้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจ (คปธ.) แบ่งเป็น 4 คณะ ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมการประกอบธุรกิจ ด้านการพัฒนาระบบการขออนุญาตหลัก (Super License) ด้านการส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และด้านการผลักดันพลังงานสะอาด ปัจจุบันปลดล็อกไปได้หลายเรื่องแล้ว และมีเรื่องที่อยู่ระหว่างการเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา

นอกจากนี้ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2567 ที่ผ่านมา ได้มีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตและการให้บริการแก่ประชาชน พ.ศ. ... ตามที่ ก.พ.ร. เสนอ แทน พ.ร.บ. การอำนวยความสะดวก ฉบับเดิมที่ใช้มาตั้งแต่ปี 2558 เพื่อตอบโจทย์ Ease of Doing Business โดยจะมีนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นภายใต้กฎหมายฉบับนี้

ประเด็นสำคัญที่เกิดจากการปรับปรุงร่าง พ.ร.บ. อำนวยความสะดวก

01 การขยาย ขอบเขต พ.ร.บ.ฯ มาตรา 5 	02 ปรับลดจากใบอนุญาต เป็นจดทะเบียน ขึ้นทะเบียน จัดแจ้ง มาตรา 7 	03 การจัดให้มีช่องทาง พิเศษแบบเร่งด่วน (Fast Track) มาตรา 11
04 การอนุญาต โดยปริยาย มาตรา 13 	05 การชำระค่าธรรมเนียม แทนการต่ออายุใบอนุญาต มาตรา 17 	06 ระบบการอนุญาตหลัก (Super License) มาตรา 18
07 การทดลองประกอบกิจการ เป็นการชั่วคราว มาตรา 19 	08 ใบอนุญาตถาวร หรือขยายใบอนุญาต มาตรา 20 	09 ศูนย์รับคำขอของกลาง ทางอิเล็กทรอนิกส์ มาตรา 26-28

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลดเอกสารประกอบการบรรยายของ
คุณอารีย์พันธ์ เจริญสุข รองเลขาธิการ ก.พ.ร.

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

“การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” ในประเทศไทย เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยตลอด แต่กลับไม่ได้สร้างความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อระบบยุติธรรมเพิ่มขึ้นเลย ในทางตรงกันข้าม ยังพบปัญหาค่อนข้างชัดเจนในหลายกรณี ไม่ว่าจะเป็นการมีโทษอาญามากเกินไป ใช้โทษจำคุกมากเกินไป ความเหลื่อมล้ำของสิทธิและทรัพยากรในการต่อสู้คดีตลอดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ความเหลื่อมล้ำในการดำเนินคดี การขาดประสิทธิภาพ และการคอร์รัปชัน เป็นต้น

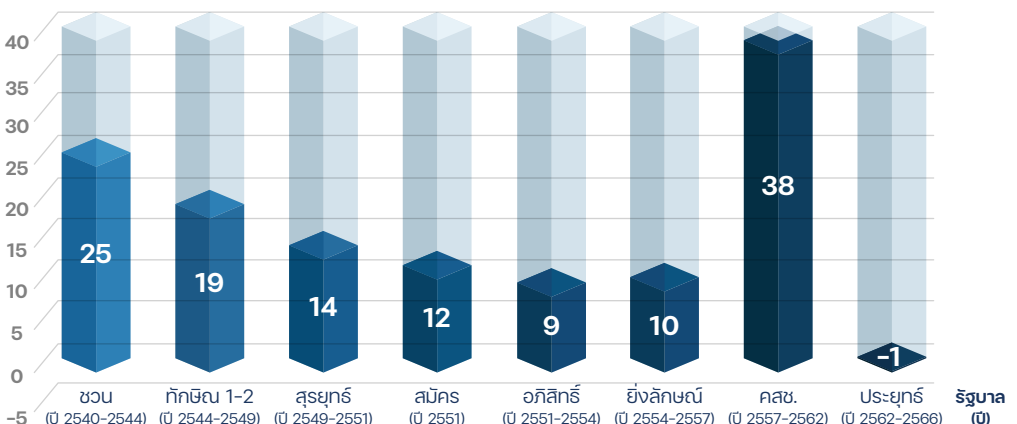
การปรับเงื่อนไขเชิงสถาบันเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม

ที่ผ่านมา มีความพยายามทำข้อเสนอแนะในแง่ของการแก้ตัวบทกฎหมาย ลดโอกาสในการใช้วิจารณ์ญาณต่าง ๆ จัดทำระบบการบริหารจัดการข้อมูล พัฒนาศักยภาพของระบบตรวจสอบติดตาม แต่ขับเคลื่อนได้ยาก เพราะมีเรื่องของผลประโยชน์ วัฒนธรรม ความไว้วางใจของชน รวมไปถึงบรรทัดฐานทางสังคม มาเกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ยังมีความพยายามลดกฎหมายที่มีโทษอาญาโดยตลอด ระบุไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี 2540 จนถึงรัฐธรรมนูญปี 2560 แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ยังคงใช้โทษอาญาเพิ่มขึ้น จากเดิมมี 302 ฉบับ กลายเป็น 428 ฉบับในปัจจุบัน เมื่อกฎหมายมีจำนวนมาก มีความผิดมาก สุดท้ายก็มีคนทำผิดโทษอาญามาก ทำให้ระบบทำงานได้ไม่เต็มที่ เจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องทำคดีจำนวนมาก

กฎหมายที่มีโทษอาญาเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง จาก 302 ฉบับ ก่อนปี 2540 เป็น 428 ฉบับ ในปัจจุบัน

การเพิ่ม/ลดจำนวนกฎหมายที่มีโทษอาญา (ฉบับ)

ทั้งนี้ หากต้องการให้เกิดการเปลี่ยนผ่านอย่างสงบสุข เพื่อจำกัดอำนาจกฎหมาย และเพิ่มความยืดหยุ่นประชาชน ส่วนแรกคือ ต้องมีการปรับสมดุลอำนาจ เช่น การเปิดเผยข้อมูลตั้งแต่ต้นน้ำให้ไปถึงปลายน้ำ เพื่อให้ให้นักวิจัย สื่อมวลชน หรือคนที่สนใจ สามารถติดตามได้ตลอดเส้นทางและตรวจสอบย้อนหลังได้ การวางระบบเก็บข้อมูลให้ง่ายต่อคนปฏิบัติงาน ซึ่งจะนำไปสู่ฐานข้อมูลความยุติธรรมที่ครบถ้วนเป็นปัจจุบัน อีกส่วนคือ การแก้ไขเรื่องโทษอาญา ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง รวมถึงการเพิ่มทางเลือกอื่น ๆ ก่อนจะแก้ไขลดโทษทางอาญา

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลดเอกสารประกอบการบรรยายของ
คุณฉัตร คำแสง ผู้อำนวยการ 101 PUB - 101 Public Policy Think Tank

คือนोटผู้ต้องขังกลับสู่สังคม

นอกจากเงื่อนไขเชิงสถาบันเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมแล้ว ประเทศไทยยังได้คะแนนหลักนิติธรรมด้านระบบราชทัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพในการลดอาชญากรรมต่ำที่สุดมาโดยตลอด ส่วนหนึ่งเพราะสภาพเรือนจำสะท้อนความอ่อนแอของหลักนิติธรรม ไม่ว่าจะเป็นการไม่ได้แยกผู้ต้องขังรุนแรงกับผู้ต้องขังไม่รุนแรงออกจากกัน สภาพแวดล้อมที่แออัด ไม่สามารถดูแลสวัสดิการขั้นพื้นฐานได้เพียงพอ หรือการที่เจ้าหน้าที่ใช้อิทธิพลที่สูงกว่าในการแสวงหาประโยชน์จากผู้ต้องขัง

งานวิจัยในหลายประเทศระบุว่า เรือนจำที่เน้นการลงโทษด้วยความรุนแรงไม่ได้ช่วยลดการกระทำผิดซ้ำลงได้ ที่ผ่านมารือนจำที่มีลักษณะความแออัดสูง มีคนตายสูง พบว่าผู้ต้องขังพ้นโทษออกมาแล้วกลับไปกระทำผิดซ้ำสูงกว่าเดิม

สำหรับสถิติของประเทศไทยในช่วง 10 ปี ระหว่างปี 2553-2563 พบว่าจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีอัตราการกระทำผิดซ้ำสูง โดยในแต่ละปีมีผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำกลับมากกระทำผิดซ้ำร้อยละ 13 ในปีแรก หรือร้อยละ 22 และกว่าร้อยละ 30 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ตามลำดับ ยิ่งกว่านั้นคือ มีจำนวนผู้ต้องขังที่ไม่ใช่ผู้กระทำผิดครั้งแรกสูงกว่าร้อยละ 40 หรืออาจกล่าวได้ว่าเกือบครึ่งหนึ่งของผู้ต้องขังทั้งหมดเป็นผู้ที่กระทำผิดซ้ำ

เพื่อให้เรือ่นจำตอบโจทย์ในเรื่องของการลดอาชญากรรมและการกระทำผิดซ้ำ ควบคู่ไปกับการช่วยให้สังคมมีความปลอดภัย ควรมีการใช้เรือ่นจำเท่าที่จำเป็น ส่งเสริมให้เรือ่นจำมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบำบัดฟื้นฟู เน้นกระบวนการฟื้นฟูและลดการกระทำผิดซ้ำด้วยแนวคิดที่มองคนเป็นศูนย์กลาง และการเปิดพื้นที่สำหรับทางเลือกใหม่ ๆ โดยปัจจุบัน TIJ ได้ร่วมกับภาคีเครือข่ายพัฒนาโมเดล **“โรงเรียนตั้งต้นดี”** เป็นโรงเรียนสำหรับฝึกทักษะชีวิตและอาชีพให้ผู้ที่เคยก้าวพลาดสามารถกลับมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการแก้ไข ฟื้นฟู และลดการกระทำผิดซ้ำ โดยมีคนเป็นศูนย์กลาง

สแกนเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติมหรือดาวน์โหลดเอกสารประกอบการบรรยายของคุณชลธิช ชื่นอุระ ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมข้อกำหนดกรุงเทพมหานครและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

ก้าวต่อไปของการขับเคลื่อนหลักนิติธรรม โดยภาคประชาชน (CIVIC MOVEMENT)

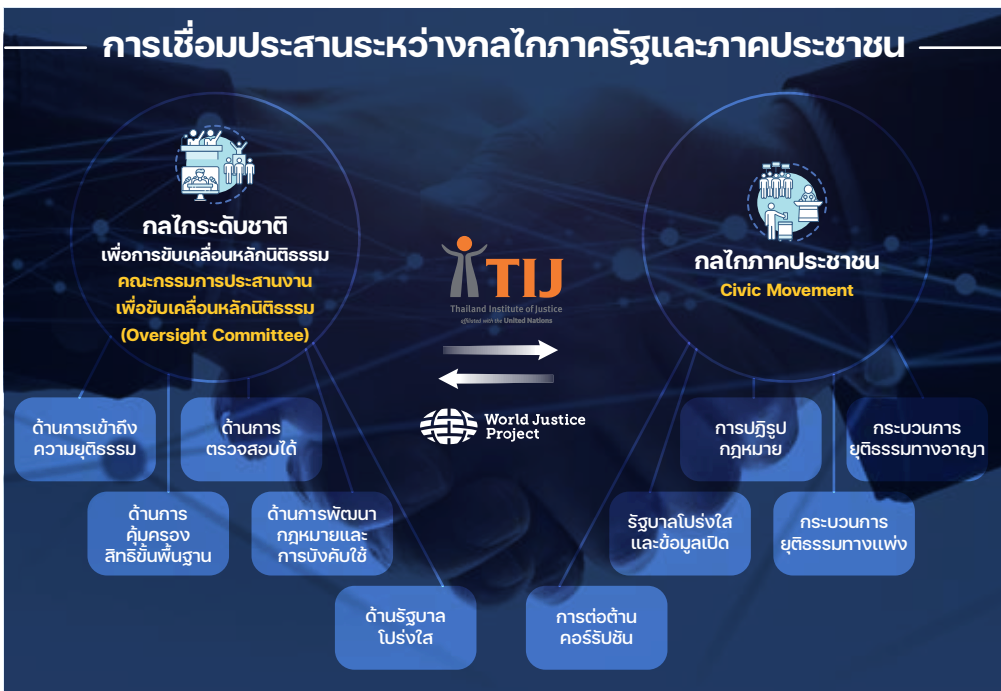
ทำไมการทำให้หลักนิติธรรม “เข้มแข็ง”
ต้องใช้วิธีการที่ต่างไปจากเดิม?

การฟื้นฟูหลักนิติธรรมในก้าวต่อไปนับว่ามีเดิมพันสูง จากประสบการณ์ที่ผ่านมา TIJ เล็งเห็นว่า การจะขับเคลื่อนหลักนิติธรรมของประเทศไทยให้เข้มแข็งได้นั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการที่แตกต่างไปจากเดิม ประการแรกคือ ต้องอาศัยความเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน โดยถือเป็นภารกิจของทั้งองคาพยพที่ต้องมาทำงานร่วมกัน และอีกประการที่เป็นกุญแจสำคัญคือ ต้องมีกรอบการทำงานร่วมกันในรูปแบบที่สามารถติดตามตรวจสอบ ประเมินผล และขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง (Accountability Framework)

03

ทั้งนี้ ในส่วนของกลไกระดับชาติเพื่อการขับเคลื่อนหลักนิติธรรม รัฐต้องจับมือร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ โดยตั้งคณะกรรมการประสานงานเพื่อขับเคลื่อนหลักนิติธรรม (Oversight Committee) ในมิติต่าง ๆ มีการกำหนด KPIs เพื่อประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ทุกปี และมีการจัดทำรายงานความคืบหน้าในการดำเนินงานเสนอต่อนายกรัฐมนตรี

อีกส่วนที่นับเป็นหัวใจสำคัญ คือ **กลไกภาคประชาชน (Civic Movement)** ผ่านการเปิดพื้นที่เพื่อระดมทรัพยากรที่กระจายอยู่ในภาคส่วนต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ เพื่อช่วยให้การทำงานในภาครัฐเกิดความรอบคอบ รอบด้าน เกิดการคิดใหม่ ทำใหม่ และเกิด Accountability Framework ได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ TIJ จะทำหน้าที่สนับสนุนกลไกภาครัฐในการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในนานาชาติ จากองค์กรที่เป็นสากล มาแปลงให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และวิเคราะห์ตัวชี้วัดหลักนิติธรรมเพื่อนำมาแสวงหาลำดับความสำคัญ (Priority Area) และร่วมมือกับกลไกต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะจัดตั้งขึ้น เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้เป็นไปได้อย่างเต็มที่และขับเคลื่อนได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

ขณะเดียวกัน จะใช้องค์ความรู้ฐานเครือข่ายที่เข้มแข็ง สนับสนุนกลไกภาคประชาชน ในการกำหนดโจทย์ กำหนดประเด็น เพื่อนำการพูดคุยมาประมวลข้อคิดเห็นให้เกิดประโยชน์ และพร้อมทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ที่เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับทุกฝ่าย ในการสร้างหลักนิติธรรมเพื่ออนาคตไทยที่ยั่งยืนต่อไป

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ)

999 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

โทรศัพท์ 0 2522 1199
โทรสาร 0 2522 1198

เว็บไซต์: www.tijthailand.org

E-mail: info@tijthailand.org